Constitutional Courts: Opportunities and Pitfalls

د اساسي قانون محـــــكمـــT:

امكانـــات او ستـــــونزU يT

ليكنه:

دونالد ل. هارووي¯

جيمز ب. ½يوك، د حقوقو او سياسي علومو }روفيسر

د ½يوك }وهنتون

½رهام، شمالي كارولينا ٢٧٧٠٨-٠٣S٠

د امريكا متحد ايالتونه

د٢٠٠٣ كال ا}ريل

©ول حقونه له دونالد ل. هارووي¯ سره خوندي دي

د اساسي قانون محكمـــــT: امكانات او ستونزU يT

د

دونالد ل. هارووي¯

ليكنه

د ۲۰۰۳ كال ا}ريل

د اساسي قانون محكمT كولى شي د 0½موكراتيك حكومت }ه ©ين„¶ت او ساتنه كT خورا مهمT دندU تر سره كڅ¼ي. دوى د بشري حقونو اوحكومتي ادارو د بشـ|¼ تعريف لا|اره زمينه جو«وي. د اساسي قانون محكمT، د قانوني }وµتنو د –¼ªنT او د موادو د }لي كولو له لارU، اساسي قانون }ه داسـT يوه ‡وندي سند ا«وي "T د هيلو زº0وونكو µكلو جملو د يوU مجموعT }ر ±اى د سياسي واك }لي كªدل روµانوي او لورى وركوي. }ه بله ‡به، داساسي قانون محكمT كولى شي داسـT يوه ونڅ¾ه ترسره كڅ¼ي "T يو نوى ر‡يم نه يوازU 0½موكراتيك شي، بلكه دداسـT يوه دولت بÀه غوره كڅ¼ي "T قانون }كT واكمن وي او د خ|لو و¼ƒو درناوى وكڅ¼ي.

خو د اساسي قانون هره محكمه نشي كولى دغه ارزµتناكه موخه (هدف) تر لاسه كڅ¼ي. له ±ينو نه هسـT بيواكه يو –يز جو« شي "T د و¼ƒو درناوي نشي تر لاسه كولى، د خ|لو }ر0كڅ¼و }لي كªدل يT }ر وس نه وي او يا نشي كولى "T د سياستوالو دجورو (جاغورونو) د }راخªدو مخه ونيسي. نورU يT }ه حقيقت كT }ر لاسوهونكو سياسي لوبغا«و واو«ي "T ©كي }ه ©كي خ|له خبره تا|ي ، يعنT دا"T }ارلمان او اجراييه ±واك دU كوم كارونه وكڅ¼ي او كوم دU نه كوي او }ه دU توƒه د ولسي ارادU مخه نيسي او واك ±ان ته بªلوي. دغه ½ول يوه ت„لاره }ه }اى كT د محكمو }ر سياسي بT }رU والي (بªطرفM6) }¶T ¹دي او د اساسي قانون محكمه }خ|له }ه سياسي موضوع ا«وي او د قانون واكمنM ته زيان رسوي.

½0ر –ه د اساسي قانون }ه طراحانو او هغو مشرانو }ورU ته¼لي دي "T ددوى دطرحT }ه
}لي كولو سره داساسي قانون داسـT محكمه راجو«وي "T مناسب واكونه او د حكومت
له –انڼو او عامه وf¼و سره }ر±اى ا«يكي ولري. }ه بT }روايM جو«ه شوU طرحه }ه
اساسM سره }ر ©ولو µو هو½ونو د نفى كرµه راايستلى شي. د نN¼ }ه fو¬ f¬ كT
خورا ½0ر هPوادونه شته "T ها د فريد ذكريا خبره }ه " نا ليبرالو ½يموكراسيو" ١ اوµتي
"T ©اكل شوي حكومتونه دي، خو د خ|لو واكونو قانوني }ولT له }امه غور±وي او وf¼ي
له خ|لو حقونو او ازاديو –خه بT برخT كوي. د اساسي قانون سمه طرحه شوU محكمه
دد½ول عواقبو مخه نيولى شي.

د اساسي قانون له مخT د قضاوت دوU بTÀ

د اساسي قانون محكمه د يوه قانوني حكومت غوره نڼ¶ه f±رPدلى شي، خو داسـT نده
"T ددU ±اى دU هي®كله هم بله موسسه و نشي نيولى. برتانيT د اساسي قانون له مخT
داسـT }و ر‡يم رامنـ3 ته كـ¼ى "T له اساسي قانون سره د سمون لـ|اره }كT نه د قوانينو
او نه د حكومتي كـ¼نو حقوقي بيا كتنه شته. سويس }ه نسبي ½ول لـºه حقوقي بيا كتنه لري
او ورسره ورسره }كT د اساسي قانون كومه جلا محكمه هم نشته. خو }ه نN¼ كT يو
شمPر نور ±لاندليبرال ½0موكراتيك هPوادونه هم شته. حقوقي بيا كتنه د امريكا }ه متحدو
ايالتونو كT دداسـT يوU لارU }ه توf}ه سمبال شوU ده "T د حكومت د –انڼو تر منـ3 د
اساسي قانون له خوا µودل شوى بPل والى، د فدرالي مركز او ايالتونو تر منـ3 د واكونو
و0ش او د ***حقونو }ه لايحه*** كT د وf¼و تضمين شوU ازادN }لي كـ¼ي. يو شمPر فدرالي
نظامونه قضايي بيا كتنT ته ددU لـ|اره ا«تيا لري "T د مركز او جو«وونكو اجزاوو تر منـ3
}ولT وساتي، خو هرومرو نده "T له دغT دندU }رته دU د بل –ه لـ|اره حقوقي بيا كتنT ته
ا«تيا ولري. }ه هر حال، د حقوقي بيا كتنT موسسه }ه يو شمPر دغو هPوادو كT

---

١) فريد ذكريا، " د ناليبرالو ½يموكراسيو را دبره كـ¼دل" ، بهرني ا«يكي VS، شمPره S، ٢٢-٤٣Q (نوامبر - ½سمبر ١٩٩٧)

له دويمT نة¼يوالـT جـ„„U¼ وروسته تر ½0ره ددU لـ|اره رامنـ³ ته شوه “T د بشري حقونو تضمين }وخ كة¼ي.

يو شمـÞر هـÞوادونو لكه جا}ان، هندوستان، كانا½ا او اسـªراليا دخـ|ل عادي حقوقي نظام }ه }و«يو كT د حقوقي بيا كتنT نظام }ه ±ايولو سره امريكايي بÀه خـ|له كة¼ه “T يوه واحده ستره محكمه يـT }ه سر كT وي. نورو لكه المان، له ١٩٨٩ نه وروسته د ختيـ²T ارو}ا دولتونو، جنوبي افريقا او تر ©ولو وروسته اندونيزيا د اتريش هغه لومـ¼iM طرحه خـ|له كـ¼U “T له لومـ¼N نة¼يوالـT جـ„„U¼ وروسته د اساسي قانون دداسـT جلامحكمT }ه رامنـ³ ته كولو سره جو«ه شوU وه “T د قوانينو او د حكومتي كة¼نو د بيا كتنT واكونه لري.

}ه هره دغه بÀه كT µÞ„„TÀ او بدƒTÀ شته. امريكايي مو½ل د قوانينو له ©وكرسره د اساسي قانون نظريه (دوكتورين) اوبي “µT ايي دا امتياز ولري “T قانوني موضوع„„اتـT د مجردU –Þ¼نT }ر ±اى }ه يوه واحد ½ول او }ه هماغه واقعي قرينه كT “T را ©وكـÞOي، و«اندU كة¼ي. اتريشي مو½ل، د اساسي قانون د مسالو وختي او د لو«U كـ”– Þ¼نT امكان رامنـ³ ته كوي “T د ±نة¾ او هغه ناضروري ناـ–رƒندوالي مخه ونيول شي “T له دغسـT موضوع„„انو سره د امريكايي مو½ل }ه “لند كT رامنـ³ ته كـÞOي.

ددU يادد µـت }ه }ا|تT برخه كT به زه د اساسي قانون د محكمT }ر هغـT بÀT ر|ا وا“وم “T له عادي قضا نه جلا وي. هـ®ه به وكة¼م د اساسي قانون بÀT “T د اساسي قانون محكمT ©اكي، روµانه او د يو شمـÞر دغو رنـ„„ارنـ„„يو عواقب و ارزول شي. هغه لارU “T دا محكمT يـT له مخـT عمل كوي خورا ½ول ½ول دي او يو شمـÞر دغه تو}يرونه د هغو له طرحـT سره تة¼او لري. د اساسي قانون ½0رU محكمT د ½0موكراتيكو موسسو له جو«µـت او }ا¶|ـت سره خورا ارزµتناكه مرسته كوي. خو نورU يـT }ه سياسي مبارزو كT د ورƒ¾0دو او دحكومت د هدفونو دحصول }ه لاره كT د خنة¾ونو ا“ولو سابقـT (مخينT) لري. د اساسي قانون د يو شمـÞر محكمو كة¼نT “T }ه يوه هـÞواد كT خورا ستايل كـÞOي µـايي كه بلـT نوU ½0موكراسـM ته }يوند شي، بيخي بـÞ²ايه وبر0¶ي. }ه

افغانستان کT باید د اساسي قانون د یوU داسـT محکمT طرحه کول شوني وي “T د مخنیوي }ر ±اى یوه ثابت ½0موکراتیك نظام ته تPر0دل او د هغه ©ینـ„¶ت }یاو»ى کـ¼ي. }ه وروستـM برخه کT به ه®ه وکـ¼م “T هغه ±اتـ„¼U ستونزU }ه نـ¶ه کـ¼م “T افغان }ر0کـ¼ه کوونکي یـT µاایي }ه ا»ه اند0¶نـT ولري.

<u>د اساسي قانون د محکمو دمو½لونو }راختیا</u>

د اساسي قانون د محکمT د جو«µت ل|اره یوه واحده او نه رد0دونکT لاره نشته.

داساسي قانون محکمT، د نورو خبروتر –نـ...، تر خ|ل من²ه }ه لاندU حدودو کT تو}یر مومي:

- د حقوقي واکونو او ±واکونو }راختیا
- هغه لوري “T دغو محکمو ته یـT لاس رسـPºي
- }ه هغو کT د قاضیانو د ©اکلو بÀه
- ددغو قاضیانو د کار موده
- له اساسي قانون سره د تناقض }ه ا»ه دحقوقي اعلان اغPز
- د اساسي قانون د محکمو د }ر0کـ¼و د بPرته ستنولو اساني یا سختوالى

ددU ©ولو بÀو –P¼ل خورا ½0ر وخت نیسي، ±که به نو زه د انـ²ورولو له لارU د موضوع د روµانولو ه®ه وکـ¼م.

}ه داسـT حال کT “T }ه ±ینو ±ایونو کT د اساسي قانون محکمT یوازU له اساسي قانون سره د نورو قوانینو سمون –P¼ي، ±ینو نورو ته دا واك ورکـ¼ شوى “T }ریو شمPر بPلا بPلو موضوع„انو }ر0کـ¼U وکـ¼ي “T ±ینـT له سیاسي }لوه خورا حساسـT هم وي. د اساسي قانون د موضوع„انو د فیصلـT داصلي دندU تر –نـ...، }ه مرکزي او ختیـ²ه ارو}ا کT د اساسي قانون یو شمPر محکمT }ه ©اکنو، ©و|وµتنـT، د ولسمشر }ه مواخذU او د سیاسي ƒوندونو }ه قانوني والي }ورU }ر تـ¼لو موضوع„انو هم حقوقي واك لري.

تر هغو “T له اساسي قانون سره د قوانينو د سمون خبره ده، د اساسي قانون ±ينو محكمو ته واك وركړ شوى “T }ر دغه ½ول مسالو يوازU وروسته تر هغه “T قانون نافذºي، }ر0كړه وكړي، خو µايي نورU يT د قانون تر انفاذ دمخه دغه ½ول }ر0كړه وكړي او µايي –و د ƒوتو }ه شمPر محكمT تر انفاذ دمخه يا وروسته د هغو برخليك و©اكي. ولسشمران، لومړي وزيران، واليان او د }ارلمان ±ينT ±ان„ U¼ لT½ µايي }ه يو شمPر هPوادو كT ددغه ½ول بيا كتنT نوµت„ر شي. هلته “T }ارلماني لºه كي ددغه ½ول واك درلودونكي وي نو هغوى }ه }ارلمان كT د قانون }ه مخنيوي كT تر ماتPدو وروسته دا امكان لري “T له اساسي قانون سره يT سموالى ونن„وي. لكه “T دلته ليدل كºPي، له اساسي قانون سره د سمون مساله، }ه تPره بيا د قانون تر انفاذ دمخه، µايي د اساسي قانون محكمه د }ارلماني شخړو من³ ته ور و–كوي او µايي د 0½موكراتيكو نتيجو د لاسته راو«و د مخنيوي يوه وسيله راجو«ه كړي. }ه اس|انيا كT وروسته تر هغه “T مخالفينو د اساسي قانون }ه محكمه كT د قوانينو د نن„ونT و«تيا بيا بيا ناو«ه وكاروله او }ه دU توƒه يT د اصلاحاتو حكومتي }روƒرام له خن¾ونو سره مخامخ كړ، }ارلمان تر انفاذ د مخه ددغT محكمT له خوا د قوانينو د بيا كتنT طرزالعمل له من²ه يو« او يوازU يT د قوانينو تر نافذ0دو وروسته د هغوى د –P¼نT واك ورته }ر0¶ود.٢ د روسيT د اساسي قانون محكمه هم “T }ه ١٩٩١ كال كT رامن³ ته شوه ½0ره ‡ر د بوريس يل®ين او }ارلمان تر من³ د واك سياMلI ته ور و–كPده او تر ١٩٩R كال وررووسته ٣ ورته لº واكونه او كم درناوى }اتT شو. د اساسي قانون له مخT بيا كتنه تر انفاذ د مخه وي او كه وروسته، خو هغه حقوقي بيا كتنه “T د سياسي “اراواكو له خوا يT غوµتنه شوU وي، د هغT بيا كتنT }ه }رتله “T

---

٢) وƒورئ: سارا راي» شريو، ” د ختيT² او مركزU اروپ|ا د اساسي قانون محكمT او }ر حقوقي بيا كتنT د ضد اكثريت اعتراض“ ، ٢S قانون او ت„بلارU }ه نړيواله سوداƒرN؛ كT ١٢٠١، ١٢ ١٩ (١٩٩R).

٣) هربرت هاوس مانين„ر ، ” }ه اتريش، المان او روسيه كT د اساسي قانون د مسالو حقوقي ارجاع،“ ١٢ تولين اروپ|ا او مدني ازادN، ٢R جرƒه (١٩٩٧)

غوµتنه يT قانوني مدعي يا محكمT }ه داسT مواردو كT ك¼U وي "T د اساسي قانون موضوع د ±ان„¼U قضيT د برخليك ل|اره ارزµت مومي، سياست ته د اساسي قانون د يوU محكمT د ور µويولو 0½ر امكانات رامن³ ته كوي.

د جنوبي افريقا }ه ب„Pل„ه كT داسT بر0¶|ي "T يو شمPر دغه خطرونه سترU محكمT ته د رسمي مدعي له خوا }ه ايستناف غوµتنT، دغT محكمT ته د سترU محكمT له خوا }ه استول شويو يا هغو قضيو د اساسي قانون د محكمT د واكونو د محدودولو له لارU راكم شوي "T د ±ان„¼و شرايطو له مخT او هلته "T دU محكمT ته لاسرسى د عدالت }ه ªf ه وي، د اساسي قانون محكمT ته راو«ل شوU وي. Q د جنوبي افريقا د اساسي قانون محكمه }ه –رfنده }ه يو شمPر مشخصو قضيو كT د من² „¼ي }ه توfه بلل كOPي. دغT محكمT د خلكو خورا 0½ر درناوى او ملاة¼تر لاسه ك¼ى دى.

د اتريش }ه لومه¼ني مو½ل كT عادي او ادارU محكمو ته دا حق وركه¼ شوى "T د اساسي قانون له محكمT نه وغوا«ي "T له اساسي قانون سره د يوه رسمي قانون سموالى وµيي. ±ات„¼ي وf¼ي هم كولى شي }ه دU ا«ه "T حكومت يT قانوني حقونه خو«لي دي، ورته شكايت وك¼ي. }ه المان كT د وf¼و انفرادي شكايتونه د اساسي قانون محكمT ته د و«اندU شويو عريضو }ه سلو كT شاوخوا ۹۸ جو«وي. }اتT برخه يT هغه قانوني مسالT دي "T نورو هغو محكمو ور استولي "T له دغو مسالو سره د اساسي قانون د ا«وندو اجزاوو تر روµانولو د مخه }ر يوه ±ان„¼U موضوع }ر0ك¼ه نشي كولى. }ه عمومي ½ول، كه "PرU د اساسي قانون يوه محكمه }ر0ك¼ه وك¼ي "T كوم رسمي قانون له اساسي قانون سره سمون نلري، }دU سره ©ول دغه قانون او ياT مهمه برخه

Q) }ه هغو مواردو كT "T د كومT اجراييه ك¼ن|T قانوني والى له نن„ونT ("لنج) سره مخامخ وي، محكمT ته د دولت د ب„Pلا ب„Pلوارfانو تر من³ د ج¼و د ارجاع يوه ناكار0دلT ماده هم شته. }ه عمومي ½ول وfورئ:{|}ييوس ن. لان„ا، " }ه جنوبي افريقا كT د بشري حقونو د }لي كولو او ساتنT }ه برخه كT د اساسي قانون د محكمT رول،" St.Q۱ لوويس يو. ايلز جى ۱۲R۹ (۱۹۹۷).

باطليºي. R د اساسي قانون يو شمÞر محكمT خ|لT }رÔك¼U }ه داسT يوه بÀه كا¹ي "T }ه يوه قانون كT د شتو نيم„¼تياوو د لÞرU كولو ل|اره د ضروري غوµتنو }ه برخه كT }وره وضاحت ولري. }ه مركزي او خت|²ه اروÎا كT، د }ارلمان غ¼ي ددغT محكمT }رÔك¼U د هغو قوانينو د تعديل }ه برخه كT ©كي }ه ©كي }ام كT نيسي "T د اساسي قانون مخالف بلل شوي دي. د ايªاليا د اساسي قانون محكمه }خ|له دا واك لري "T د يوه قانون ‡به وا«وي "T له اساسي قانون سره سمون ومومي. كه "ÞرU د }ارلمان غ¼ي داساسي قانون د محكمT }ر }رÔك¼ه خو ¸ نه وي، البته "T كولى شي اساسي قانون تعديل ك¼ي. }ه ±ينو مواردو كT (}ه –رƒند ½ول }ه }ولن¾ كT) وكيلان هماغه قانون بÞرته منلى شي }دU شرط "T د }ارلمان اكثريت هماغT }ولT ته ورسÞºي "T د اساسي قانون د تعديل ل|اره ضروري دى (}ه عمومي ½ول د ©ولو رايو له دريو دوU برخT). }ه نورو ±ايونو كT د تعديل درسمي بهير سرته رسول ضروري وي.

د اساسي قانون يو شمÞر محكمT }ر }ارلمان او اجراييه ±واك د خ|ل نظر د منلو }ه برخه كT تر نورو و«اندU تللT دي. د مجارستان د اساسي قانون محكمه }ه غير عادي ½ول زيº "لند لري. }ه مجارستان كT كه هر كله يو قانون له اساسي قانون نه مخالف تعبير شو، دغه قانون }ه بشÞ|½¼ول باطل اعلانºي. د مجارستان محكمT يوازU }دU بسنه نده ك¼U "T كوم كارونه بايد و نشي؛ هغه د دولت }ر نورو –ان„و تاييدي ‡منه هم ور باروي. دU له }ارلمان نه غوµتي "T د هغT د خ|ل طرزالعمل }ه ت¼او، ان له هغو سره د ا«وندو قانوني موادو }ه نشتوالي كT، نوU لايحT را وباسي. دغT محكمT همداراز له }ارلما ن –خه }دU غوµتنه "T د اقليت يوU كو"Mi ½لT ته د قانون د طرحT }ه

R) }ه امريكا كT خبره دغسT نده . هلته له اساسي قانون نه مخالف بلل شوى قانون يوازU د هغه دغه ½ول تعبير بلل كºي او }دU ½ول }كT دا احتمال }اتºي "T µايي ددغه قانون نورU برخT له اساسي قانون سره سمT وي. ان هغه قوانين هم "T }ه امريكا كT له اساسي قانون سره متناقض وبلل شي بيا هم }ر ±اى }اتºي، ±كه }ارلمان د هغوى د لÞرU كولو قانوني مكلفيت نلري.

جر ƒه M ƒ کT غ¼يتوب ورک¼ي، د }ارلمان }ه "ارو کT ƒوتT وهلT دي او د مجارستان محکمT دغه کار د ©اکلو قوانينو د نه تصويب له لارU تر سره ک½ی او }ارلمان " د سترƒو }ه }ªولو سره }ر اساسي قانون }¶T ای¶T دي ". S د ۱۹۹۰ او ۱۹۹R کلونو ترمن³، د اساسي قانون محکمT دغه کار }ه ن^دU ۲S۰ مواردو کT، ددU مسالT }ه µودلو سره ترسره ک½ی دی "T نوی قانون باید –ه ½ول بÀه ولري او تر کومT ن ªpT باید تصويب شي. دمجارستان د اساسي قانون محکمT د دولت دنورو –ان„و واکونه }ه 0½رو جزيياتو سره ياد ک½ي او ان }ه بودجوي مسالو کT يT هم لاس وهلی دی. دا له }ارلمان نه لº تو}ير لري او " سياست ته لº ½ƒر " }ر0ºدي. ۷ ويل کºpي "T مجارستان يوه }ارلماني 0½موکراسي نه، بلکه قضايي 0½موکراسي ده.

له قضايي }لوه د اساسي قانون تر ©ولو غوره او خ|لواکT محکمT له داسT قاضيانو جو«U وي "T لو«ه حقوقي زده ک¼ه ولري او د يوU او¹دU او بيانه نوU کpدونکT دورU ل|اره غوره شوي وي. د ايªاليا د اساسي قانون غ¼ي د يوU ثابتT ۹ کلنT او نه نوU کpدونکT دورU ل|اره غوره کºpي. له دريو يوه برخه قاضيان يT له لو«وعادي او ادارU محکمو او له دولتي شورا –خه غوره کºpي؛ بله در0يمه برخه يT د }ارلمان له خوا ©اکل کºpي او وروستM در0يمه يT ولسمشر انتصابوي. خو د }ارلمان او ولسشمر انتخاب خ|ل محدوديتونه لري: دوی باید د هغو قاضيانو، }روفيسرانو او مدافع وکيلانو }ه من³ کT غوراوی وک¼ي "T لº تر لºه د کار ۲R کلنه مخينه (سابقه) ولري. مهمه ان„pرنه داده "T د اساسي قانون د محکمT هر قاضي باید }ه حقوقو }وه وي. }دU کT تر ©ولو –رƒند }يغام دادی "T د اساسي قانون }ه محکمه کT قضاوت يوه جدي حقوقي مساله ده "T باید د حکومت له سياسي دندو سره مغالطه نشي.

S) کpلم لين شي|يل، " د مجارستان د اساسي قانون نوU محکمه "، ۸ د ختي²T ارو|ا }ر اساسي قوانينو بيا کتنه، شمpره :۱۶، ۸۱ (۱۹۹۹منی)

۷) ايبيد.

د قاضيانو د ©اكنۍT دغه شرايط µايي }ه نوره اروڼ}ا كT تر دU كـ"T سخت نه وي، خو }ه عمومي ½ول سره ورته دي. }ه فرانسه كT، د اساسي قانون د شورا غ¼ي د كار نهه كلنه او نه نوU كÞدونكT دوره لري. }ه المان كT، د اساسي قانون د محكمT قاضيان د ١٢ كلو لا|اره كاركوي او µايي دكار دوره يT نوره او¹ده نشي. }ه مركزي او ختي²ه اروڼ}ا كT، د كار دوره له ٧ تر ١٠ كلو توڼ}ير مومي او }ه عمومي ½ول بيا نه نوU كÞ°ي. }دU كT د يادونT و« يوازينM استثنا مجارستان دى "T د كار دوره }كT يوازU يو±ل د نورو ٩ كلو لا|اره او¹د°0ي.

}ه عمومي ½ول، د قاضيانو د ©اكلو بهير د }ارلمان، اجراييه ±واك او }ه ±ينو برخو كT د قضاييه ±واك تر من³ شريك وي او هغه –وك "T د اساسي قانون محكمT ته د قاضي }ه توƒه و©اكل شي يا د حقوقو }وه وي او يا د عادي محكمو جـ„|و«ى قاضي وي. له بلT خوا }ه مجارستان او }ولن¾ كT ، د اساسي قانون د محكمT قاضيان يوازU او يوازU د }ارلمان له خوا ©اكل كÞ°ي او دا هسT يو كار دى "T د" غوراوي بهير د خورا ½0ر سياسي كولو د خطر" ٨ لورته د–كÞدو له امله }رU نيوه كT كÞ°ي. }ه مجارستان كT د غوراوي بهير د يوU }ارلماني جرƒه Mƒ له "ائ}ولو –خه تÞر°0ي "T }كT هره ½له يوه رايه لري او وروسته يT ©اكنۍT د وكيلانو له دريو –خه د دوو برخو }ه رايو تر سره كÞ°ي. د تعجب و« نده "T د مجارستان قاضيان د ±ان„¼و وƒ¼و }ه –Þر نه بلكه د سياسي ½لو تر من³ د هوك¼U }ه نتيجه كT، د½لو }ه توƒه غوره كÞ°ي. ٩ دا هسT يو بهير دى "T د اساسي قانون محكمه سياسي كوي.

----

٨) وييسيو• سادورسكي، " تر كمونيزم وروسته د اساسي قانون محكمT دمشروعيت }ه لªه كT ،" د اي. يو. اى مقالT، حقوق، ƒÀه: ٢٠٠١/١١ (د اروڼ}ايي }وهنتون انستيتوت، ٢٠٠١)، مخ Q، د }ولن¾ د اساسي قانون د محكمT د يوه قاضي، ليˆك ƒارليكي له خولT اقتباس.

٩) وƒورئ: د كÞم لين شي|Þل –رƒندونT د ١٢ اى. ايم يو. جى. }ه " ن¼يوال حقوق او ت„لاره " كT ، ٩R، ٩٩ (١٩٩٧).

د اساســـــــي قانون د محكمT طرحه كول

}ه ±ير سره د اساسي قانون د محكمT "متو شوU طرحه هم نشي كولى }ه حقوقي ½ال او د بشري حقونو }ه ساتونكي د هغT د ا«ولو ضمانت وكا½ي.د مجارستان د اساسي قانون د محكمي قضايي خو±¶ت بT له شكه تر –ه ±ايه د قضايي انتخاب د يوه بهير او د دغT محكمT د }راخ حقوقي صلاحيت ز⁰⁰نده ده، خو دا هم ويل كªي "T دا }ر مدونه قوانينو د دوديزو قوانينو د بروالي (تفوق) }ه ا«ه د مجارستان د دود نتيجه هم ده. ١٠ د روسيT د اساسي قانون د محكمT }ر⁰كا½و ته }راخ نه درناوى، نه يوازU د روسيT }ه حقوقي نظام كT دغT محكمT ته د ±اى موندلو له ستونزو بلكه }ه هªواد كT له مركز نه د ت¶تªدونكو او بªلتون|الو ±واكونو د رابره كªدو له امله و. ١١ هغوى "T د اساسي قانون د محكمT طرحه جو«وي بايد }ه خورا ±ير سره د دودونو او هغو ستونزو }ه }ام كT ساتلو سره دهغT }ولT و©اكي "T µايي ددوى د}ر⁰كا½و }ه و«اندU دريª³ اغªزمن كا½ي. دداسT يوه اساسي قانون د طرحه كولو ل|اره خورا µه دلايل شته "T بT له شكه قضايي دندU ترسره كا½ي او ددU }ر ±اي "T }ه سياست كT د ور⁰¾ƒدو ه®ه وكا½ي، يوازU }ر اساسي قانون اونورو قوانينو د ©ينT„ درªدنT له لارU درناوى وƒªي. د دغT محكمT د واكونو د ©اكنT }ر وخت به غوره داوي "T يوازU د قانون تر توشيح او انفاذ وروسته ورته د هغه د قضايي –ª¼نT واك وركا½ل شي "T }ه دU ½ول يT د }ارلمان د بªلا بªلو ½لو او يا د }ارلمان او اجراييه ±واك تر منª³ د جU¼ }ر وخت د خوا نيولو مخه وتا½ل شي. µايي غوره به وي "T هر±ل له اساسي قانون سره د هر تصويب شوي قانون

----

١٠)}رادوسلاو }رو"ازا، " دنده ترسره شوه ": *}ه مركزي ارو}ا كT د اساسي قانون د قضا د جو«ªدو }ه ا«ه* (بودا}ست:د مركزي ارو}ايي }وهنتون "ا}خونه، ٢٠٠٢)، مخونه ٨٠، ٨٧.

١١)الكسى ترو"يف، " د روسيT د اساسي قانون د محكمT د }ر⁰كا½و }لي كول، " ١١ د ختيT² ارو}ا د اساسي قوانينو –ª¼نه، ƒ٨T:١-٢، ٩٨-١٠٣ (د ٢٠٠٢ كال ‡مى - }سرلى).

دسمون د سا|يناوي د }راخ صلاحيت }ر±اى، }ر انفرادي شكايتونو او يا د هغو نورو

محکمو له خوا }ر را استول شویو قضیو د غور کولو واك ورك¼ شي "T له اساسي قانون سره د سموالي تاییدد لاینحلT قضیT د فیصله کولو }ه برخه کT خورا مهم وي. }ه همدU ½ول ددU واك ورکول به "T قوانین د اساسي قانون له کومT ±ات„¼U مادU سره متناقض اعلان ك½ي (لکه د حقونو ، یا د مرکزي حکومت د بPلا بPلو واکونو لایحه)، µایي د هغو ستونزو د رامنز3 ته کPدو مخه ونیسي "T کPدی شي }ه عمومي ½ول له اساسي قانون سره د نورو قوانینو او حکومتي ك¼نو د سموالي د س|نولو له }راخ واك –خه راوز0ºي. د اساسي قانون د قضاوت له ك¼N نه بهرددندU، لکه د ©اکنو د سرته رسPدو –رن„والی یا تایید به غوره وي "T ددغو مسایلو ل|اره ±ان„¼و شویو کمیسیونو ته }ر0¶ودل شي. }ه عمومي ½ول، د جنوبي افریقا مو½ل، }ه ±ان„¼ي ½ول د –P¼نT و«
بر0¶ي.

د هغو قاضیانو حقوقي صلاحیت دU "T د اساسي قانون }ه محکمه کT ك¶Pني، }ه غور سره و–P¼ل شي. دغه ½ول قاضیان باید }ر حقوقو }وه وي (µایي د اساسي قانون ا«وندU مادU }ر دU برخT }ه جزییاتو سره ر|ا وا"وي) او دا ©کی باید دهغوی له تPرو تجربو او علمي درجو –خه روµانه وي. µایي غوره به وي "T د سیاسي ارمانونوله درلودونکو قاضیانو –خه د جو«U یوU }راخT محکمT }ر±ای، د µکاره و« (لایقو) او خ|لواکو قاضیانو یوه کو"نM محکمه ولرو. د اساسي قانون خورا بریالیو ارو}ایي محکمو ته د قاضیانو ©اکل داسT یوه دنده "T د اجراییه، مقننه او قضاییه ±واك نر من3 و0شل شوU وي. که یوه اداره قاضیان ونوموي نو بله به د هغوی د تصویب واك ولري او }ه دU ½ول به یو دغه ±واك هم نشي کولی "T محکمه له هغو کاندیدانو ½که ك¼ي "T له سیاسي }لوه ورته ن^دU دي. ددغT محکمT د خ|لواکM د ساتلو ل|اره به غوره وي "T }ه عمومي ½ول د قاضیانو د کار دوره او1ده وي خو بیا نه نوU كºPي.

}ه دU ½ول نو دهغو موادو غوره کول ƒران ندي "T دداسT یوU محکمT رامنز3 ته کPدل ممکن ك¼ي "T د قانوني حکومت او بشري حقونو مرستندوی وي، بT له دU "T }ارلمان

يا اجراييه ±واك د خ|لو مهمو دندو له سرته رسولو –خه را و/ر±وي. خو له دU سره سره ±ينT داسـT ±ان„U¼ موضوع„انT هم شته “T افغان واكمن يT د اساسي قانون د محكمT د جو«ولو }ه ا«ه د }ر0كU¼ }ر وخت µايي و–¼Pي.

تر ©ولو روµانه دا “T افغانستان داسـT يو هPواد دى “T دكارونو سرته رسـPدو ته ا«تيا لري - د 0½رو كارونو سرته رسـPدو ته “T ±ينT يT خورا بي¼ه هم غوا«ي لكه:⁄د بنسـªيزو تاسيساتو جو«ول، د µوونT او روزنT د نظام بيا رغول، د }و´ رامن³ ته كول، د حقوقي نظام له سره احيا او داسـT نور. دا واك “T حكومتي كـ¼نT له اساسي قانون –خه متناقضT وبلل شي }ه حقيقت كT د “ارو د ½ب كولو او د هغوى د }لي كـPدو دمخنيوي واك دى. له دU امله }ه كار ده “T دغه واك }ه نيولي لاس او دحكومت سياسي –ات„و ته د و« درناوي }ه }ام كT نيولو سره وكارºي. }ه دU سره دا خبره ارزµت مومي “T د اساسي قانون د محكمT واكونه }ه خورا ±ير سره و©اكل شي. دا دطراحM خورا حساسه دنده ده. }ه نورو هPوادو كT، هغو محكمو “T له اساسي قانون سره }ه ته¼او كT قضايي }ر0كU¼ كوي، خ|ل 0½ر وخت }ه دU ا«ه د حقوقي دوكتورينو }ه جو«ولو ا«ولى “T محكمT كله بايد د اساسي قانون }ه ته¼او مسايل ***ونه*** –¼Pي “T له خ|لو مشروع واكونو نه يT }¶ه وا نه و«ي او يا }ه نا 0½موكراتيك ½ول عمل ونه كـ¼ي. دا هسـT يوه دنده ده “T هوµياري، روزنه او درايت غوا«ي. د ©اكلو بهير، ددغسـT و«تياوو د درلودونكوقاضيانو موندلو او ±انته د راµكلو له نظر سره }يوند ته ا«تيا لري، ±كه “T }ه انتقالي ©ولنو كT د اساسي قانون د محكمو 0½موكراتيك احتساب (حسابدهي)، كه 0½ره µه شي، نو }ه عمومي ½ول نا مستقيمه وي:⁄ دوى د انتخاباتي بهير تابع نه وي. ±كه نو قاضيان بايد }خ|له د ±ان د كابو ساتلو (كنªرول) و«تيا ولري. –ومره “T د اساسي قانون له مخT }ر0ك¼ه سياسي كـºPي، هومره }خ|له د اساسي قانون دمحكمT كنªرول }ه سياسي موضوع او«ي، لكه هماغسـT “T د حكومت يا د كوم ±ان„¼ي وزارت كنªرول µايي سياسي موضوع شي. كله “T داكار وشي او دغه محكمه د اساسي قانون د معيارونو د بPطرفه }لي

کوونکي }ر ±ای، تش یوبل سیاسي لوبغا«ی راوخ^pي، نو د }ر0ک¼و اخلاقي دروندوالی به یT سخت ولو0ºي او بیا به ددU و«تیا نلري "T }ردU خبره باور رامن³ ته ک¼ي "T افغانستان نه یوازU ½0موکراسي ده، بلکه }ر اساسي قانون ولا«ه ½0موکراسي ده، داسT "T د خ|لو و¼ƒ حقونو ته درناوی کوي.

یوه ±انـ„¼U ستونزه له شریعت سره د اساسي قانون او د هغه د }لي کpدو سموالی دی. وخت ناوخته، افغانستان له اروپایي (نا اسلامي) سر"ینو –خه د خ|لو تدویني قوانینو ل|اره حقوقي مفاهیم راخیستي دي. افغانستان µ|ايي }ه }ای کT وغوا«ي "T شریعت یT }ر©ولو مدني قوانینو خ|ور وي. دا"T ایا داکار غوا«ي، –نـ„ه یT غوا«ي او کله یT غوا«ي، دا د افغان سیاسي مشرانو کار دی "T د ولس د معلوماتو }ر بنسـ» }ر0ک¼ه وک¼ي. خو هغه بهیر "T له مخT یT دا کار تر سره کºpي باید له نظمه ½ك وي. د هغو اوسنیو قوانینو نا–ا}ي باطلول به "T ©کي }ه ©کي له شریعي اصولو سره سمون نلري، µ|ايي }ه داسT یوه حالت کT اقتصاد ƒ¾و½ او ©ولنیزU هیلT – { –|انده ک¼ي "T اقتصادي احیا او ثبات }کT }ه تpره بیا دومره حیاتي بر0¶ي. هpواد د باوري اقتصادي حقوقي دوکتورینو یوU ادارU ته ا«تیا لري "T حقوقي سیستم }کT }ه اƒاهانه ½ول د راتلونکي حقوقي نظام }ه ا«ه د }ر0ک¼و }ه }¼او کT خ|لT دندU تر سره ک¼ی شي. له دU امله نو، دا به یوه لویه غمیزه وي که "pرU }ه نوی اساسي قانون کT داسT یوه فقره ±ای ک¼ی شي "T }ر بنسـ» یT د اساسي قانون محکمه واك ولري، هره هغه لایحه یا قانون له دU امله "T د شریعت مناقض دی، له اساسي قانون سره }ه ©کر کT وµ|يي. یوه ‡وره حقوقي تشه او لویه نا–رƒندتیا به له دغه ½ول }ر0ک¼و –خه را وز0ºي "T د عدالت د }لي کpدو ل|اره به یT }ایلي منفي وي.

ددU مانا دا نده "T ƒـT نه شوای کpدی د افغانستان }ه حقوقي نظام کT اسلامي

اصول ورƒ¾ ک¼ی شي، ددU }ر عکس، دا کار کpدلی شي ١٢ - خو دا داسT یو کار ندی

"T د افغانستان }ه شرايطو کT دU }ه حقوقي فرمان ترسره شي. او }ر دU ©کي هم
©ينہ,ار }ه کار دی "T ©ول اسلامي هPوادونه د خlلو حقوقي موسسو لlاره ±يني –يزونه له
نا اسلامي هPوادو –خه رااخلي.
}ه دU ½ول نو، ددU لlاره قوي دلايل شته "T د اساسي قانون محکمT ته دU دا واك نه
ورکول کOPي "T قوانين او حکومتي کT¼i له دU امله "T له اسلام سره تناقض لري، د
اساسي قانون مخالفT وبولي. µlايي غوره به وي که دا خبرU سياسي مشرانو ته
}ر0¶ودل شي "T دهغو اسلامي حقوقي عالمانو او حقوق }وهانو }ه سلا - مشوره کار
کوي "T د اصلاحاتو د ±ير سنجول شوي }روƒرام د جو«ولو و«تيا لري.
دU ته }ه ورته ½ول، د اساسي قانون له مخT }ر قضاوت د0½ر }lام ©ولول، µlايي }ر ©ول
حقوقي نظام د سترƒو }ªولو د ه®Pدو بدمرغه او غيرارادي اغPز هم وغور±وي. }ه
افغانستان کT "T د قانون واکمني –ومره له اساسي قانون سره }ه سمو قوانينو تT¼lT
ده، هماغومره }ه عادي قوانينو او د هغوی د }lلي کPدو }ه ا«ه له مخکT نه د يوه دقيق ا©کل
}ه شتوالي }ورU هم ا«ه لري. }ه حقوقو کT هم لکه د ‡وندانه }ه –Pر، قاعدU له استثنا
ƒlانو –خه 0½ر ارزµlت لري. د اساسي قانون له مخT د قضاوت موضوع ته }lملرنه بايد
دU ته }ر0i¶ودل شي "T د حقوقي نظام د بيا ‡وندي کولو، د محکمو د بيا فعالولو، د
حقوقي زده کT¼و د موسسو د جو«ولو او }ه دU ½له کT بهر ته د روزنT لlاره د زده
کوونکو د استولو- يا }ه بله ‡به د يوه عادلانه، صادق او ارزµlتناك عدلي نظام دجو«0دو
لورته د }lام مخه، }ه هماغه }يل کT وتT¼ي. خواشينوونکT به وي که "Pر U د افغانستان تر

----

۱۲) وƒورئ:½l¼ونالد ل. هارووي¯، " قران او عمومي قوانين :د حقوقو اسلامي اصلاحات او د حقوقي بدلون نظريه،" Q۲ ای. ا0م. جی. سي. ا0لز ۲۳۳ او RQ۳ (۱۹۹Q0).

©ول غوره حقوقي استعدادونه يوازU له دU امله د اساسي قانون له محکمT نه بهر

وغور±ول شي “T دغه محکمه }ه کومه ±ان„¼U ز»ه راµکونکT ادار U اوµتT ده.
}ه لنہ¾ ½ول، }ه ±یر سره د اساسي قانون طرحه شوU محکمه “T واکونه يT هم }ه سم
½ول ©اکل شوي وي، کPدی شي }ه افغانستان کT د قانون دواکمنM }ه رامن³ ته کولو کT
خورا ½0ره ƒªوره }ر0وزي. }ه همدU ½ول، د اساسي قانون ناسمه طرحه شوU محکمه له
نا©کلو واکونو سره، µايي د سياسي مبارزو }ه يوه وسيله واو»ي، د½0موکراسM د لارU
خنہ¾ شي او د حقوقي نظام }ر رامن³ ته کPدو منفي اغPز وغور±وي.}ه سم ½ول ددU دندU
سرته رسول، د خورا ½0ر کہ¼او }ه تPرولو او زغملو ارزي.

Constitutional Courts: Opportunities and Pitfalls